

«Μπροστά στις νέες προκλήσεις» 2003

ΣΑΒΒΑΤΟ 18/10/2003

Τόπος: 17^ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Οργάνωση:

Πρόγραμμα «εκπαίδευση & θέατρο»
Περιφερειακή Δ/ση Εκπαίδευσης Αττικής
Πανελλήνιο ΔΙΚΤΥΟ για το ΘΕΑΤΡΟ στην ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

10.00 - 10.15 Προσέλευση-Εγγραφές

10.15 – 11.45 Εισηγήσεις-Ανταποκρίσεις από διεθνείς Συνδιασκέψεις, Φεστιβάλ και πιλοτικά προγράμματα, Ενημέρωση,

α) **Η Διεθνής Συνδιάσκεψη Αθήνα 2003 «Χτίζοντας γέφυρες»**

Νίκος Γκόβας

β) **Ευρωπαϊκές τέχνες στην εκπαίδευση- συνεργασία πέρα από σύνορα:**

Συνδιάσκεψη της UNESCO, Hanasaari/ Φινλανδία 9 – 12/8/ 2003

Αλεξάνδρα Γκουζέλου

γ). **Θεατρική Κατασκήνωση, Σπέτσες Αύγουστος 2003**

Μπέττυ Γιαννούλη & Μαίρη Καλδή

δ) **Διεθνής Συνάντηση Πανεπιστημιακού Θεάτρου Ολυμπίας:**

από τη θεωρία στην πράξη - Αρχαία Ολυμπία, Αύγουστος 2003

Μαρία Φραγκή

ε) **Η θεατρική αγωγή στο ολοήμερο σχολείο: εμπειρία από**

την εφαρμογή 2002-2003

Φρόσω Παλάσκα

στ) **Φεστιβάλ Νεανικού Φλαμανδικού Θεάτρου Αμβέρσα 2003, «Θεατρική**

Ακαδημία Εθνικού Θεάτρου 2003»

Τζωρτζίνα Κακουδάκη

11.45- 12.00: Διάλειμμα

12.00-13.00:

Συζήτηση-Προτάσεις για το σχεδιασμό δραστηριοτήτων 2003-2004

Οργανωτική Επιτροπή:

Νίκος Γκόβας, Παναγιώτα Γιαννούλη, Σοφία Μάζη, Μαίρη Καλδή

ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Ι) Ευρωπαϊκές τέχνες στην εκπαίδευση-συνεργασία πέρα από σύνορα Συνδιάσκεψη της UNESCO, HANASAARI/ ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ 9 – 12/8/2003

αναμεταδίδουν οι **Αλεξάνδρα Γκουζέλου και Tintti Karppinen**
(Παρουσίαση στην ημερίδα για το θέατρο στην εκπαίδευση «μπροστά στις νέες προκλήσεις», 18/10/2003)

A Μέρος: Από την πλευρά του οργανωτή: Αναμεταδίδει η Tintti Karppinen*

Η UNESCO έχει ήδη οργανώσει 4 περιφερειακές συναντήσεις : Αφρική (Νότιος Αφρική), Λατινική Αμερική (Βραζιλία), Αραβία(Ιορδανία), και Ειρηνικός (Φίτζι). Αυτό το Ευρωπαϊκό συνέδριο έλαβε χώρα στη Φινλανδία και ήταν λίγο διαφορετικό από τα προηγούμενα, καθώς οργανώθηκε από τον FIDEA (Φινλανδική Ένωση για το Θέατρο στην Εκπαίδευση), που έκανε την αίτηση και πήρε τα λεφτά για την οργάνωση και την προετοιμασία από την UNESCO.

Η αρχή έγινε ήδη από το Παρίσι το 99, όταν ήμουν ως αντιπρόεδρος ο εκπρόσωπος του IDEA (Διεθνούς Ομοσπονδίας για το Θέατρο στην Εκπαίδευση) και μαζί με τον Diederik Schönauf, πρόεδρο του InSEA (Διεθνής Ένωση για την Εκπαίδευση μέσω των Τεχνών) και τον Einar Solbu, πρόεδρο του ISME (Διεθνής Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση) προωθήσαμε την καλλιτεχνική εκπαίδευση στη συνάντηση της UNESCO.

Όμως η ιδέα να οργανώσουμε αυτήν τη συνάντηση στη Φινλανδία χρωστά την γέννησή της βασικά στην δυνατή βροχή που προκάλεσε τρομερή καθυστέρηση στις αεροπορικές πτήσεις στη Βραζιλία, κι έτσι αφού έπρεπε να περιμένουμε ατελείωτες ώρες στο αεροδρόμιο του Σάο Πάολο με την Τερέζα Βάγκνερ είχαμε αρκετό χρόνο για να οργανώσουμε την επόμενη συνάντηση.

Σκοπός, βασικά θέματα και συμμετέχοντες

Το Συνέδριο είχε ως βασικό θέμα «Τη χρήση του δράματος, του θεάτρου, της μουσικής και των εικαστικών τεχνών στην εκπαίδευση των νέων σε συνεργασία με πρόσφυγες και μετανάστες». Ο στόχος ήταν να βρεθούν νέοι τρόποι γνώσης από την ειρηνική συνύπαρξη μας με τις διαφορετικές καλλιτεχνικές και πολιτιστικές παραδόσεις και γνώσεις που παρουσιάζονται από τους πρόσφυγες και τους μετανάστες στις Ευρωπαϊκές χώρες, τις ΗΠΑ και τον Καναδά.

Οι τέχνες παίζουν τον πολυτιμότερο και αποτελεσματικότερο ρόλο στην εκπαίδευση, αφού χειρίζονται τόσο σημαντικά μα μη –μετρήσιμα στοιχεία της ζωής, όπως την αγάπη, το φόβο, τη φιλία, την επιθυμία, τα όνειρα κ.λ.π. Οι τέχνες επίσης από τη φύση τους είναι εστιασμένες στις διαφορές και στους διάφορους τρόπους με τους οποίους ερχόμαστε σ' επαφή με αυτόν τον κόσμο και το φαινόμενά του και για αυτό το λόγο είναι και η καλύτερη μέθοδος για μια εκπαίδευση στην ειρήνη και για να αποκτήσουμε αυτοπεποίθηση και κοινωνικές δεξιότητες.

---

* Μετάφραση από τα αγγλικά: Μαίρη Καλδή

Οι ομιλητές του συνεδρίου μοιράστηκαν την εμπειρία τους με όλους τους συμμετέχοντες και μετά δούλεψαν σε μικρές ομάδες αναπτύσσοντας τις ιδέες τους μαζί με συνεργάτες τους από άλλες μορφές τέχνης και από άλλες χώρες (Βραζιλία, Καναδάς, Κροατία, Δανία, Αίγυπτος, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ινδία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λιθουανία, Νιγηρία, Ολλανδία, Πολωνία, Σλοβενία, Σουηδία, Αγγλία και ΗΠΑ). Οι συμμετέχοντες έπρεπε να εκπροσωπούν καθηγητές των τεχνών και τους υπεύθυνους για την επιμόρφωση των καθηγητών των διαφόρων τεχνών, αλλά η αλήθεια είναι ότι δεν είχαμε αρκετούς ειδικούς μουσικούς, ώστε να έχουμε μια ισορροπημένη αντιπροσώπευση όλων των τεχνών.

Η δομή του συνεδρίου

Το μισό πρόγραμμα ήταν οργανωμένο για εργασία σε μικρές ομάδες και αρχική ιδέα ήταν να έχουμε δύο ομάδες για κάθε μια από τις 4 μορφές τέχνης (Δράμα/Θέατρο, Μουσική, Χορός, Εικαστικές Τέχνες) ως εξής: 1) Ειδικοί του Θεάτρου / Δράματος, 2) Ειδικός του Θεάτρου / Δράματος ως αρχηγός μιας ομάδας από εκπροσώπους των άλλων τεχνών, 3) Ειδικοί της Μουσικής, 4) Ειδικός της Μουσικής ως αρχηγός μιας ομάδας από εκπροσώπους των άλλων τεχνών και ούτω καθεξής. Έπρεπε όμως να ενώσουμε τις 2 μουσικές ομάδες σε μία. Αυτές οι 7 ομάδες είχαν σταθερά μέλη σε όλη τη διάρκεια του συνεδρίου με αποτέλεσμα να μάθουν ο ένας τον άλλο και να μπορούν να μοιραστούν τις εμπειρίες τους από την καλλιτεχνική εκπαίδευση. Η αποστολή των ομάδων εργασίας ήταν επίσης να οργανώσουν καλές στρατηγικές για την ανάπτυξη των ιδεών των ομιλητών όσον αφορά τη διδασκαλία των τεχνών σε διαφορετικά σχολικά επίπεδα. Παράλληλα να προωθήσουν την κατανόηση με νέες μορφές για την ειρηνική συνεργασία με μαθητές που ανήκουν σε πλειονότητες ή μειονότητες στην κοινότητά τους. Όλες οι αναφορές αυτών των ομάδων δεν έχουν ακόμη τελειώσει αλλά θα δημοσιευτούν αργότερα από την UNESCO.

Έπειτα κάθε μέρα είχαμε δύο ομάδες: ομάδα Ονείρου και ομάδα εφιάλητη. οι ομάδες Ονείρου ανέπτυσαν όλες τις φανταστικές και θετικές ιδέες και τα οράματα που έβγαιναν από τις παρουσιάσεις και μοιράζονταν σε όλους τους συμμετέχοντες. Αντίθετα οι ομάδες εφιάλητη εκφράζανε με λόγια κάνοντας ορατές όλες τις πιθανές αρνητικές σκέψεις και οπτικές γωνίες που έβγαιναν από τις παρουσιάσεις και τις μοίραζαν σε όλους τους συμμετέχοντες. Η μορφή ήταν ελεύθερη, με αποτέλεσμα να δούμε φανταστικούς αυτοσχεδιασμούς για την ανθρώπινη συμπεριφορά και την αδυναμία μας να κατανοήσουμε τους άλλους και από την άλλη πανέμορφες εικόνες για τη συνεργασία και τη φιλία. Μια αστεία λεπτομέρεια ήταν πως την πρώτη μέρα ακόμα κι η ομάδα Ονείρου μίλησε για προβλήματα και ανησυχίες, μα την τελευταία μέρα δεν είχαμε καθόλου εφιάλτες, μόνο η ομάδα Ονείρου παρουσίασε το αισιόδοξο όραμά της για το μέλλον.

Λεπτομέρειες του προγράμματος

Ξεκινήσαμε με φαγητό και μουσική από το Näppäri Group και το Ubuntu Group που μας επισκέφτηκαν παίζοντας παραδοσιακή Φινλανδική και Αφρικανική μουσική.

Μετά δώσαμε σε όλους ένα μανταλάκι και ένα χρησιμοποιημένο χαρτί A4 και τους ζητήσαμε να χρησιμοποιήσει ο καθένας το χαρτί του με όποιο τρόπο ήθελε: να το ζωγραφίσει, να το κόψει, να το διπλώσει κ.λ.π. και μετά να βρει ένα ταίρι (άγνωστο) που θα έχει τουλάχιστον ένα ίδιο γράμμα στο όνομά του να του δείξει το έργο του και να κρεμάσουν μαζί τα έργα τους σε ένα σύρμα. Έτσι έχουμε μια υπέροχη έκθεση στον τοίχο!

Μέσα σ' αυτήν τη ζεστή και ανεπίσημη ατμόσφαιρα ξεκινήσαμε μετά με καλωσορίσματα και 2 βασικές ομιλίες: ο Tapio Varis Φιλανδός καθηγητής (Πανεπιστήμιο του Tampere) and Πρόεδρος στο τμήμα Media Education and Global e-learning της (UNESCO), μίλησε για Προγράμματα Εκπαίδευσης των Τεχνών και φιλανδοαφρικανικά παραδείγματα στην UNESCO. Μετά η Grand Old Lady Helena Kekkonen, Lic.Techn., Doctor h.c Education, (από το Ινστιτούτο Εκπαίδευσης της Φινλανδίας) παρουσίασε απίστευτα μα πραγματικά παραδείγματα σχετικά με την άνιση μοιρασιά των πλανητικών πρώτων υλών και πόσο περισσότερα δίνουν οι περισσότερες χώρες για όπλα και στρατό αντί για την υγεία, τις τέχνες και την εκπαίδευση.

Την τελευταία μέρα ακούσαμε την τρίτη ομιλία για τις Τέχνες και την Εκπαίδευση που παρουσιάστηκε από την Jorma Kauppinen, σύμβουλο στο Εθνικό Συμβούλιο της Εκπαίδευσης, που μας ανέλυσε στοιχεία για την εκπαίδευση των τεχνών στη Φινλανδία- και μερικοί συμμετέχοντες άκουσαν με κατάπληξη τόσες πολλές καλές πρακτικές.

Όταν επισκεφτήκαμε το Caisa (Διεθνές Πολιτιστικό Κέντρο στο Ελσίνκι) ο Mustafa Gürler (Φινλανδία / Τουρκία) έκανε μια παρουσίαση με θέμα: «Με ποιόν; Σε ποιόν; Τι; Και Γιατί;» και μετά μας περίμενε μια απίθανη έκπληξη: μια από τις συμμετέχουσες, η Sangeeta Isvaran από την Ινδία, έδωσε μια αξέχαστη χορευτική παράσταση!

Είχαμε και δύο σημαντικές και ενδιαφέρουσες παρουσιάσεις εργαστηρίων: *Ο ρόλος που παίζουν οι Κούκλες στη ανάπτυξη του παιδιού*, από την Edī Majaron (Σλοβενία) και *Παιδιά, Τέχνες και Περιβάλλον* από την Dipak Lahiri (Σουηδία).

Η Πόλη του Ελσίνκι πρόσφερε στους συμμετέχοντες ένα κοινωνικό πρόγραμμα: τα αξιοθέατα του Ελσίνκι και εορταστική δεξίωση στο παλιό κτίριο της βουλής. Δυο μέρες πριν οι συμμετέχοντες είχαν ήδη μια γεύση ενός από τα πιο χαρακτηριστικά φιλανδικά Σαββατόβραδα: σάουνα, κολύμπι, μπύρα, λουκάνικα στο γκριλ και τραγουδι με ακορντεόν!

Την τελευταία μέρα συζητήσαμε για το 5^ο Παγκόσμιο Συνέδριο της UNESCO το 2005, του οποίου στόχος είναι να συγκεντρώσει όλα τα αποτελέσματα και τις ιδέες των περιφερειακών συνεδρίων. Ο Milagros del Corral (Γαλλία), ο José Sasportes (Πορτογαλία) και ο Max Wyman (Καναδάς), όλοι πολύ γνωστοί αξιωματούχοι της UNESCO, έκαναν σύντομες εισηγήσεις για τη συζήτηση.

Όλοι οι συμμετέχοντες πήραν μια μακριά λίστα με [www...](#) διευθύνσεις και σύντομες περιγραφές ώστε να μπορούν να βρουν σημαντικές πληροφορίες και στοιχεία για την Εκπαίδευση των Τεχνών σε διαφορετικές χώρες. Τη λίστα είχε ετοιμάσει από πριν η Patricia Pousar, που ήταν και βοηθός στο συνέδριο και μέλος της οργανωτικής επιτροπής.

Κατάλογος των παρουσιάσεων

Το Δράμα και το Θέατρο ως εργαλεία για την αφομοίωση μεταναστών και προσφύγων. Istvan Puzstai (Σουηδία),

Εφηβική τέχνη και εκπαίδευση-Γέφυρες πάνω από ταραγμένα νερά. Andrea Kárpáti, InSEA (Ουγγαρία)

Μουσική χωρίς σύνορα, Jukka Louhivuori, ISME, (Φινλανδία)

Μια άλλη παιδαγωγική είναι δυνατή: το μωσαϊκό ως παιδαγωγική για τον πολιτιστικό αλφαριθμητισμό και τον αυτό-προσδιορισμό της κοινότητας. Dan Baron Cohen, IDEA (Ουαλλία/Αγγλία/Βραζιλία)

Δράμα και πόλεμος-Προσεγγίσεις και Πιθανότητες. Vlado Krusic, IDEA (Κροατία)

Ουδέτερη ζώνη, επικράτειες και η παραμεθόριος. Nicoline Nagtzaam, IDEA (Ολλανδία)

Χορεύοντας προς το Μέλλον: από την αφήγηση ιστοριών στη δημιουργία ιστοριών μέσω του σώματος, Mano Souza, (Βραζιλία)

Τέχνες με παιδιά παλαιστίνιων προσφύγων. Stancil Campbell (Αίγυπτος)

Κατασκευάζοντας εαυτούς, οικογένειες και σπίτια, Rachel Mason, InSEA (Αγγλία)

Το Δράμα και οι πολιτιστικές διαφορές σε μια συνοριακή κουλτούρα, Laura McCammon, IDEA, (ΗΠΑ)

Το Δράμα σε πολυπολιτισμικές ομάδες, Larry O'Farrell, IDEA (Καναδάς)

Διαθεματικές Τέχνες και κοινωνική αλλαγή. Robert Taylor (USA)

Ανατροφοδότηση

«Δεν μπορώ ακόμα να πιστέψω πως όλοι μας κρατηθήκαμε από τα χέρια και τραγουδήσαμε (να το δοκιμάσουμε στην UNESCO καμιά φορά). Μα ξέρω πως μου άφησε με μια ζεστή χαρούμενη λάμψη, για την οποία ήσουν εσύ η υπεύθυνη.

Σ' ευχαριστώ γι αυτό και για πολύ περισσότερα

θερμές ευχές

Max Wyman»

Ξεκινήσαμε το συνέδριο τραγουδώντας όλοι μαζί "We shall over come..." και το τελειώσαμε με ένα στίχο που έγραψα κατά τη διάρκεια του:

«Κάθε ζωή είναι άξια των τεχνών

Κάθε ζωή είναι άξια των τεχνών

Κάθε ζωή είναι άξια των τεχνών σήμερα

Ω μέσα στην καρδιά μου πιστεύω Oh deep in my heart

Κάθε ζωή είναι ένα έργο τέχνης»

Αν θέλετε περισσότερες πληροφορίες επικοινωνήστε με την **Tintti Karppinen, Finland,** August 2003 tintti.karppinen@welho.com

B Μέρος: Από τη ματιά ενός επισκέπτη: αναμεταδίδει η Αλεξάνδρα Γκουζέλου

Το καλοκαίρι που μας πέρασε (Αύγουστος 2003) παρακολούθησα ένα συνέδριο στο Ελσίνκι στη Φινλανδία, που κράτησε τέσσερις μέρες, από τις 9 μέχρι τις 12 Αυγούστου. Το θέμα του ήταν «Οι τέχνες στην εκπαίδευση-Συνεργασία πέρα από τα σύνορα/ Arts in

education- cooperation over borders» και πιο συγκεκριμένα «Η χρήση του δράματος, του θεάτρου, του χορού, της μουσικής και των εικαστικών τεχνών στην εκπαίδευση των νέων ανθρώπων σε συνεργασία με πρόσφυγες και μετανάστες» .

Ο στόχος του συνεδρίου ήταν η εύρεση τρόπων αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπων που προέρχονται από διαφορετικές κουλτούρες και αφορούσε κυρίως τους πρόσφυγες και τους μετανάστες που ζουν στην Ευρώπη, στις ΗΠΑ και στον Καναδά. Την οργάνωση του συνεδρίου είχαν αναλάβει οι εξής οργανώσεις: **UNESCO**-United Nations Educational, Scientific and Cultural organization, **FIDEA**-Finnish Drama/Theatre Education Association, **IDEA**-International Drama/Theatre Education Association, **InSEA** -International Society for Education through Arts and **ISME**-International Society for Music Education.

Οι συμμετέχοντες ήταν γύρω στα 60 άτομα που περιλάμβαναν σκηνοθέτες, παραγωγούς θεατρικών έργων, ερευνητές και καθηγητές πανεπιστημίου σε θέματα τέχνης, θεάτρου, χορού, εικαστικών τεχνών και μουσικής, εκπαιδευτικούς συμβούλους, καλλιτεχνικούς διευθυντές, δασκάλους και καθηγητές θεατρικής αγωγής, καλλιτεχνικών, μουσικής, εικαστικών ή οπτικοακουστικών μέσων, δασκάλους δημοτικών σχολείων και φοιτητές. Ο κύριος τόπος της εκπαιδευτικής και καλλιτεχνικής τους δραστηριότητας ήταν η Ευρώπη αλλά υπήρχαν και ειδικοί παρατηρητές από την Αφρική την Ασία και τη Λατινική Αμερική.

Το συνέδριο διαμορφώθηκε σε τρία βασικά σχήματα ομαδικής δουλειάς .Το πρώτο-και το μεγαλύτερο σε διάρκεια- ήταν διαλέξεις των εισηγητών που διαρκούσαν μισή ώρα η κάθε μια και τις οποίες παρακολουθούσαν όλοι οι συμμετέχοντες .

Το δεύτερο ήταν μικρότερες ομάδες οι οποίες χωρίστηκαν από την αρχή του συνεδρίου και διατήρησαν τα ίδια μέλη μέχρι το τέλος. Οι ομάδες αυτές συζητούσαν αυτόνομα πάνω σε θέματα που διάλεγαν οι ίδιες, εξ αφορμής ή όχι των διαλέξεων που είχαν προηγηθεί. Οι συμμετέχοντες του συνεδρίου χωρίστηκαν σε αυτές τις ομάδες ανάλογα με την προσωπική ενασχόληση του καθενός με μια από τις τέσσερις τέχνες : Δράμα /Θέατρο, Μουσική, Εικαστικές Τέχνες και Χορός.

Εκτός όμως από αυτές κάθε μέρα του συνεδρίου δρούσαν και δύο υποομάδες, η «ομάδα των ονείρων» και η «ομάδα του εφιάλτη»-αυτό ήταν και το τρίτο σχήμα ομαδικής δουλειάς. Οι ομάδες αυτές είχαν καινούρια μέλη κάθε μέρα, μιας που όλοι παίρνανε μέρος με τη σειρά. Όπως καταλαβαίνουμε από τα ονόματα, η πρώτη, η «ομάδα των ονείρων», ήταν η αισιόδοξη ομάδα, αυτή που άφηνε τη φαντασία και το όραμα να την κυριεύσει στη συζήτηση, ενώ η δεύτερη, η «ομάδα του εφιάλτη» ήταν η απαισιόδοξη, αυτή που έβλεπε τα προβλήματα και τα αρνητικά αποτελέσματα που πιθανόν γεννιόνταν από τις παρουσιάσεις ή απλά από τους προβληματισμούς της ομάδας. Αυτές οι δύο ομάδες παρουσίαζαν στο τέλος κάθε μέρας την «αποτίμηση της ημέρας» είτε με ένα δρώμενο είτε με κάποια άλλη μορφή παρουσίασης.

Οι τελευταίες αυτές παρουσιάσεις νομίζω πως ήταν από τις πιο ειλικρινείς στιγμές του συνεδρίου, ιδίως όταν η «αποτίμηση» αυτή δεν γίνονταν με λόγια αλλά με δράση. Εκεί εκφράστηκε η πίστη στις τέχνες ως δύναμη ένωσης και επικοινωνίας ανάμεσα στους

ανθρώπους αλλά και ο φόβος επιπολαιότητας, έλλειψης ουσίας ακόμη και συγκαλυμμένης αδιαφορίας που προκαλεί σε πολλούς από εμάς η κατάχρηση των τεχνών στην εκπαίδευση.

Όσον αφορά τις διαλέξεις όλοι οι ομιλητές ξεκινούσαν γνωρίζοντας ότι στις περισσότερες χώρες, επίσημα ή ανεπίσημα, οι τέχνες στην εκπαίδευση χρησιμοποιούνται ήδη ως ένα πολύ καλό μέσο για την αρμονική ανάπτυξη του μαθητή και για την καλλιέργεια της ομαδικότητας και της δημιουργικής συνύπαρξης. Ο προβληματισμός τους όμως στρέφονταν κυρίως στις δυτικές κοινωνίες του σήμερα, όπου πολλά δεδομένα αλλάζουν λόγω της εισροής ανθρώπων από τελείως διαφορετικές κουλτούρες. Οι κοινωνίες αυτές γίνονται πιο πολύπλοκες και προβληματικές λόγω της δυσκολίας των ανθρώπων να δεχτούν το *διαφορετικό*, ό,τι και να σημαίνει αυτό.

Σε αυτήν λοιπόν την καινούρια κατάσταση πολλές κατεστημένες αξίες αμφισβητούνται, μια από τις οποίες είναι και ο τρόπος εκπαίδευσης των παιδιών και των νέων. Η βεβαιότητα λοιπόν για τη χρήση των τεχνών στην εκπαίδευση αρχίζει να αμφισβητείται. Αυτό που αντιλήφθηκα εγώ ως βασικό προβληματισμό του συνεδρίου ήταν η ανάγκη επαναπροσδιορισμού της σχέσης της τέχνης με την εκπαίδευση σε αυτές τις νέες πολυεθνικές κοινωνίες. Εκφράστηκε η ανάγκη για επανατοποθέτηση και αντιμετώπιση της νέας κατάστασης.

Κοινή σε όλους τους ομιλητές ήταν η πεποίθηση πως η τέχνη στην εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά στην άμβλυνση των διαφορών ανάμεσα στους ανθρώπους. Τέθηκε όμως τα ερωτήματα: *πώς*; Δεν δόθηκε μια συγκεκριμένη απάντηση.

Οι περισσότεροι ομιλητές ασχολήθηκαν με συγκεκριμένα παραδείγματα από δικές τους εμπειρίες με πολυεθνικές ομάδες ή σε κοινότητες με έντονες τις πολιτισμικές διαφορές λαών που συμβιώνουν ή σε ομάδες που απαρτίζονταν από μετανάστες, πρόσφυγες ή γενικότερα πληθυσμιακές μειονότητες. Παρουσίασαν τα προβλήματα που αντιμετώπισαν και τους τρόπους με τους οποίους προσπάθησαν να τα ξεπεράσουν χρησιμοποιώντας τις τέχνες. Ο βασικός τους προβληματισμός ήταν πως μπορεί να λειτουργήσει η αλληλεπίδραση κουλτούρας και πολιτισμού σε τέτοιου είδους ομάδες με στόχο την προσωπική και ομαδική αυτοεκτίμηση, τον σεβασμό την αρμονική συνύπαρξη και τη δημοκρατία.

Υπήρχαν παραδείγματα από ομάδες με παιδιά Παλαιστίνιων προσφύγων που μένουν σε ειδικές κατασκηνώσεις στο Λίβανο τις οποίες ανέλαβαν εθελοντικά φοιτητές από το Αμερικάνικο Πανεπιστήμιο του Καΐρου, δηλαδή νέοι του υπόλοιπου Αραβικού κόσμου. Επίσης, παραδείγματα από πολυεθνικές θεατρικές ομάδες σε πανεπιστήμιο στην Ολλανδία. Προγράμματα εικαστικής και καλλιτεχνικής αγωγής σε σχολεία της Βραζιλίας με νέους που ανήκουν σε περιθωριοποιημένη κοινωνικά και οικονομικά τάξη και σχολεία στις Νοτιοδυτικές ΗΠΑ, όπου η μειονότητα των Λατίνων αυξάνεται συνεχώς.

Ο κάθε ομιλητής μιλούσε για πολλές δυσκολίες και εμπόδια .Διαμετρικά αντίθετες κουλτούρες, άρνηση συνεργασίας ακόμη και από επίσημους φορείς και συνθήκες βίας και εχθρότητας. Το θέατρο, η μουσική, ο χορός, οι εικαστικές τέχνες, είχαν ως αποτέλεσμα μόνο κάποια δειλά βήματα. Ο δρόμος είναι πολύ δύσκολος και μακρύς.

Την τελευταία ημέρα οι ομάδες με τα μόνιμα μέλη κλήθηκαν να μιλήσουν εκφράζοντας μια αποτίμηση των συζητήσεών τους που έγιναν κατά τη διάρκεια των τεσσάρων αυτών ημερών του συνεδρίου. Την ημέρα αυτή ακούστηκαν πολλά. Εγώ απλά, τελειώνοντας, θα σας μεταφέρω δύο από τους προβληματισμούς που άκουσα και που συζητήθηκαν πιο έντονα.:

1.Ο υπεύθυνος ενός προγράμματος τέτοιου τύπου, δηλαδή ενός προγράμματος που ασχολείται με ανθρώπους που αντιμετωπίζουν έντονα το πρόβλημα της επικοινωνίας λόγω διαφορετικών καταβολών ή κοινωνικών δεδομένων, θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη σημασία – όχι μόνο στο πως θα το αρχίσει ή θα το διεξάγει – αλλά και στο πως θα το τελειώσει – διότι στόχος του δεν είναι να προσφέρει ένα μαγικό χαλί περιορισμένης χρονικής διάρκειας που θα φέρει κοντά τους ανθρώπους για κάποιες στιγμές αλλά να δυναμώσει την αυτο-εκτίμηση και τον σεβασμό ώστε να μην αφήσει ένα μεγαλύτερο κενό φεύγοντας. Να προσέξει δηλαδή να μη δημιουργήσει εξαρτημένους ανθρώπους -απλά να προσφέρει ερεθίσματα επικοινωνίας.

2.Συζητήθηκε ότι οι τέχνες κατά καιρούς έχουν χρησιμοποιηθεί από καθεστώτα ή εκπαιδευτικά συστήματα με ύπουλο τρόπο για να χωρίσουν τους ανθρώπους και όχι να τους ενώσουν. Χρειάζεται λοιπόν πολύ προσοχή, γνώση και συνείδηση διότι οι ισορροπίες, και αναφέρομαι κυρίως στις νέες πολυπολιτισμικές κοινωνίες του δυτικού κόσμου, είναι πολύ λεπτές και σε ορισμένες περιπτώσεις τα προβλήματα πολύ μεγάλα.

II) «Σώμα, Λόγος, Μύθος»: Θεατρική Κατασκήνωση, Σπέτσες, Αύγουστος 2003

Αναμεταδίδουν οι Μπέττυ Γιαννούλη και Μαίρη Καλδή*

(Εισήγηση-ανταπόκριση στην ημερίδα για το Θέατρο στην Εκπαίδευση στις 18/10/2003)

Εισαγωγή: η οργάνωση και τη δομή της θεατρικής κατασκήνωσης 2003

(αναμεταδίδει η Μπέττυ Γιαννούλη)

Ο χρόνος είναι πολύ περιορισμένος για να μπορέσει κανείς να περιγράψει 10 μέρες διαρκούς πρακτικής δραστηριότητας. Θα προσπαθήσουμε με τη Μαίρη να δώσουμε μια μικρή έστω εικόνα όλων αυτών που διαδραματίστηκαν στη θεατρική αυτή κατασκήνωση.

Η 2η Θεατρική καλοκαιρινή κατασκήνωση οργανώθηκε από: την Περιφέρεια Εκπαίδευσης Αττικής, τη Δ/ση Δ/θμιας Εκπ/σης Αν.Αττικής και το Πανελλήνιο Δίκτυο για το θέατρο στην εκπαίδευση

Ημερομηνία πραγματοποίησης: 3-13 Αυγούστου 2003

Σώμα, Λόγος, Μύθος, ο τίτλος της κατασκήνωσης

Ο τίτλος- οι λέξεις σηματοδότησαν τις μέρες παραμονής μας στο νησί και την συμμετοχή στην κατασκήνωση.

Τόπος: Σπέτσες, η Αναργύρειος Σχολή. Ο χώρος: επιπλέον παράγων που έδωσε τη δυνατότητα σε κάτι καινούργιο να γεννηθεί. Δεν μπορεί να υπάρξει καινούργια εμπειρία αν δεν υπάρχει ένας καθαρός παρθένος χώρος έτοιμος να τη δεχτεί, μας λέει ο Πήτερ Μπρούκ. Η σχολή με το μαγικό τοπίο, τους ήχους, τις μυρωδιές, τα χρώματα, με τη γαλήνη και ομορφιά που ταιριάζουν σε ένα σεμινάριο που έχει να κάνει με την τέχνη και την ψυχή μας, ήταν ο χώρος που επέτρεψε στο συναίσθημα και τη φαντασία να απελευθερωθεί. Το κεφάλι έμεινε άδειο και η ενέργεια άρχισε να ρέει και να μας οδηγεί.

Συμμετέχοντες: περίπου 120 εκπαιδευτικοί, φοιτητές και καλλιτέχνες. Οι παρουσίες από Παλαιστήνη, Αυστραλία, Αμερική, Τουρκία, έδωσαν διεθνή χαρακτήρα στη συνάντηση.

Α΄ Μέρος 3-10 Αυγούστου 2003

Το περιεχόμενο

Το Α΄ μέρος της κατασκήνωσης περιλάμβανε 4 εργαστήρια και μια εισήγηση που ήταν και το μόνο θεωρητικό κομμάτι της κατασκήνωσης από τη Τζωρτζίνα Κακουδάκη.

Η ΕΙΣΗΓΗΣΗ

Το θέμα της ανατρεπτικό, με τίτλο «Αντιγόνη από τη βεβαιότητα στην αμφιβολία». Κεντρική ιδέα της εισήγησης είναι ότι και στην εκπαίδευση υπάρχει η τάση να θεωρούμε πολλά πράγματα που αφορούν το αρχαίο ελληνικό θέατρο δεδομένα, επειδή για πολλά χρόνια δεν υπήρχαν σχετικές ανακαλύψεις που να οδηγήσουν σε αμφισβητήσεις. Η Δύση προσέγγισε το κείμενο μέσα από τη μεθοδολογική κωδικοποίηση του Αριστοτέλη. Στην πραγματικότητα το πώς προσλαμβάνουμε τον αρχαίο ελληνικό κόσμο είναι προϊόν της εκάστοτε ιστορικής στιγμής και τα συμπεράσματα μπορούν να επαναπροσδιορίζονται με την εξέλιξη της

---

* Τα στοιχεία αντλούνται από τις σημειώσεις που κράτησαν φίλοι που συμμετείχαν στα εργαστήρια

κοινωνίας. Πριν αφορίσουμε κάτι ως μη αποδεκτό πρέπει να λάβουμε υπόψη τις συνθήκες που το δημιουργούν. Ανακαλύψεις όπως τετράγωνα θέατρα και χαμηλά δερμάτινα παπούτσια αντί για κοθόρνους αφήνουν ελεύθερη τη σκέψη και οδηγούν στο συμπέρασμα ότι μπορούμε να λειτουργήσουμε με περισσότερη ελευθερία στην απόδοση ενός αρχαίου κειμένου και να απαλλαγούμε από στερεότυπα που μας περιορίζουν.

Τα βιωματικά εργαστήρια

Το βιωματικό κομμάτι της κατασκίνωσης περιελάμβανε τα εργαστήρια στα οποία δουλεύαμε πάνω από 6 ώρες κάθε μέρα με εμψυχωτές και θέματα τα παρακάτω:

1ο εργαστήριο: «Σωματική έκφραση και ομαδική δημιουργία» με τον Κώστα Φιλίππου

2ο εργαστήριο: «Ρυθμός και δυναμική της ομάδας» με τον Stephan Metz

3ο εργαστήριο: «Μέτρο, Ρυθμός, Μέλος στα χορικά: τεχνικές θεάτρου και αυτοσχεδιασμοί» με το Γιώργο Μπινιάρη, τη Σμαρώ Γρηγοριάδου και το Νίκο Γκόβα

4ο εργαστήριο: «Χοροδραματική σύνθεση» με τη Σταυρούλα Σιάμου

Οι δύο τελευταίες ομάδες επικεντρώθηκαν στο μύθο της Αντιγόνης (θα περιγράψει η Μαίρη τη δουλειά τους)

Capoeira

Παράλληλα κάθε απόγευμα μισή ώρα πριν συνεχίσει η δουλειά που έχτιζε βήμα- βήμα η ομάδα σε κάθε εργαστήριο, η Marta Cortim δίδασκε Capoeira. Μια βραζιλιάνικη μορφή τέχνης, ένα φάσμα κινήσεων που εκτείνεται από τις κινήσεις επίθεσης που εφαρμόζονται ως πολεμική τέχνη, έως τις ακροβατικές κινήσεις που παίρνουν τη μορφή του παιχνιδιού. Ένας σωματικός διάλογος με έντονο το στοιχείο της αλληλεπίδρασης, ανατροφοδότησης που γίνεται ιδιαίτερα αναζωογονητικός για τους συμμετέχοντες.

Σύντομη περιγραφή των δύο εργαστηρίων με Κώστα Φιλίππου και Stephan Metz

Προσπαθώντας να δώσουμε μια εικόνα από τα εργαστήρια όσο αυτό είναι δυνατό όταν έχεις να περιγράψεις κάτι βιωματικό που εξελίσσεται μέσα από τη διαρκή κίνηση, την ενέργεια και το συναίσθημα, θα ξεκινήσουμε από τα εργαστήρια του Metz και του Φιλίππου.

Δύο εργαστήρια και δύο εμψυχωτές που έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό.

Τη μαθητεία τους και τη συμμετοχή στις παραστάσεις του Theatre de Complicite ή Θεάτρου της Συνενοχής

Πηγή έμπνευσης και πυρήνας της δουλειάς τους είναι κατ' αρχάς η διδασκαλία του Ζακ Λεκόκ που έχει προσφέρει σε μεγάλο βαθμό σ' αυτό που αποκαλούμε "σωματικό θέατρο". Μια προσέγγιση που στέκεται περισσότερο στη γλώσσα του σώματος και λιγότερο στη διανοητική προσέγγιση του κειμένου. Ο λόγος δεν λείπει ποτέ αλλά βρίσκεται στο τέλος της διαδρομής, μετά από μια έντονη σωματική διαδικασία που στηρίζεται σε αυτοσχεδιασμό, μάσκα, μιμητική της φύσης κ.λ.π.

Βασική αρχή αυτής της προσέγγισης είναι ότι το σώμα αποτελείται από ύλη που φτιάχτηκε από το σύμπαν. Κάθε κίνηση του σύμπαντος είναι εγγεγραμμένη στη μνήμη του σώματός μας. Οι άνθρωποι, ως όντα μιμητικά, μπορούν να αναπαραστήσουν με το σώμα, το μυαλό και την ψυχή όλες τις ενέργειες της φύσης.

Οι ηθοποιοί μέχρι σήμερα λειτουργούσαν, ως επί το πλείστον, εγκεφαλικά. Αυτό οδηγούσε σε δυσκολίες στο να αποδώσουν ένα χαρακτήρα.

Είδαμε πόσο πιο εύκολο μπορεί να γίνει αυτό, αν προσεγγίσουμε ένα χαρακτήρα μέσα από τα στοιχεία της φύσης.

Έμφαση επίσης δόθηκε στην συλλογικότητα που στηρίζει την ατομική και την ομαδική δημιουργία. Ο ηθοποιός είναι απλά το μέσο. Μέσω αυτού μεταφέρεται μια ιστορία στο κοινό. Μόνο ενισχύοντας την ομαδικότητα, μπορούμε να πετύχουμε τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα, γιατί το θέατρο είναι μια συλλογική διαδικασία.

Οι δύο εμψυχωτές έδωσαν στην πορεία των ασκήσεων το στίγμα της δουλειάς τους. Γνωριμία, συνεργασία, εγρήγορση, δημιουργία. Ο καθένας όμως πρόσθεσε το δικό του στοιχείο, τον δικό του ρυθμό.

Ο Κώστας Φιλίππου με τη σπιρτάδα, την οργανωτικότητα, το νεύρο που κρατάει την ομάδα με αμείωτο το ενδιαφέρον και διαρκή κινητικότητα. Το ξεκίνημα της κάθε μέρας πάντα με μια τελετουργική άσκηση που βοηθούσε στο να συγκεντρωθεί η ενέργεια και να μοιράζεται στα μέλη της ομάδας. Ρυθμικές κινήσεις χεριών που γίνονται όλο και πιο συγχρονισμένες με το παράγγελμα του εμψυχωτή βαθιές ανάσες, το μυαλό συγκεντρώνεται και η ψυχή ανοίγει. Αποκαλυπτική η δουλειά με την ουδέτερη μάσκα. Όταν τη φοράς προσπαθείς να αποδώσεις συναισθήματα ή καταστάσεις. Οι υπόλοιποι της ομάδας προσπαθούν να βρουν τι ακριβώς αναπαριστάς (π.χ. η μάσκα κοιμάται, ξυπνάει, ανακαλύπτει τον κόσμο, κ.α.). Άσκηση που σε κάνει να συνειδητοποιείς ότι ακόμα και οι πιο απλές και καθημερινές κινήσεις είναι δύσκολο να αποδοθούν μόνο με το σώμα.

Μετά από πλήθος ασκήσεων είχαμε ενίσχυση του ρυθμού με ένα αφρικάνικο τραγούδι. «Τζεν τζεν τζεν καλέντζελα.....»

Ρυθμός και ήχοι που δεν είχαν νόημα για μας αλλά αυτή ακριβώς η έλλειψη ήταν που επέτρεπε στο σώμα να δονείται και να εκφράζεται ελεύθερα χωρίς να το μπλοκάρει η σκέψη με τις σχηματοποιήσεις της.

Ο Stefan Metz εκμαίευσε τη σωματικότητα μέσα από τη μεθοδικότητα και το ρυθμό.

Για παράδειγμα ένα ρυθμικό παιδικό τραγούδι που ακολουθείται από κίνηση στα γόνατα και τις παλάμες κάθε φορά που επαναλαμβάνεται μια λέξη. Χωρισμός σε δύο ομάδες αντικριστά. Κάθε μια τραγουδά διαφορετική στροφή του τραγουδιού. Οι ομάδες στο τέλος εμπλέκονται εισχωρούν η μια στην άλλη καταλήγουν στην αντίθετη πλευρά απ'όπου ξεκίνησαν προσπαθώντας να κρατήσει κάθε μια το ρυθμό της.

Κάτι που αξίζει να αναφερθεί στη δουλειά του Stefan είναι ότι κάθε άσκηση πέρα από το ζέσταμα και τις πρώτες προσπάθειες συντονισμού κάθε μέρα εξελισσόταν με θαυμαστή

δεξιότητες και προσαρμοσμένα στις δυνατότητες της ομάδας σε θεατρικό δρώμενο που στηριζόταν στον στιγμιαίο αυτοσχεδιασμό.

Μια χαρακτηριστική άσκηση που κατέδειξε τις δυνατότητες σωματικής έκφρασης πέρα από το λόγο είναι αυτή με τις δήθεν ξένες γλώσσες. Γερμανικά Αραβικά ...Όλοι δοκιμάζουν να μιλήσουν σε μια ξένη γλώσσα που δεν γνωρίζουν. Συνεχίζουμε σε δυάδες. Μικρές ιστορίες διαδραματίζονται μπροστά στα μάτια μας σε μια διαρκή ανατροφοδότηση ανάμεσα στα ζευγάρια. Τίποτα δεν δουλεύεται δοκιμαστικά όλες οι προσπάθειες όμως καταλήγουν περιέργως σε ένα θέμα, που όλοι κατανοούν.

Όσο πιο σύνθετη γίνεται η άσκηση η πορεία του αυτοσχεδιασμού αποκαλύπτει ρόλους που παρά την γλωσσική ασυνεννοησία είναι ξεκάθαροι.

Παράδειγμα Σε αυτοσχεδιασμό όπου έχουμε 1 ψυχαναλύτρια και 3 αναλυόμενες σε ομαδική θεραπεία χωρίς καμία προσυνηννόηση σε άπταιστα δήθεν Αραβικά .....αναδύονται οι ρόλοι: Γυναίκα αδικημένη που λείπει τον πόνο της, άλλη γυναίκα φοβισμένη, αναλύτρια τυπική που προσπαθεί να κρατήσει ισορροπίες. Ο λόγος, το νόημα των λέξεων έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Όλα πηγάζουν από τη σωματικότητα.

Τέλος αναφέρουμε 3 ομάδες ασκήσεων που χρησιμοποιεί η διδασκαλία «σωματικού θεάτρου» και αξιοποιήθηκαν από τα εργαστήρια.

Η διδασκαλία της φύσης και διαφόρων υλικών της

Νερό, γη, φωτιά, αέρας, και υλικά

Αναπαριστώντας κάποιο στοιχείο (φτερό, χαρτί στον αέρα, φύκια, κορμός δέντρου, κερί κ.α.) παρατηρήσαμε ότι στο βλέμμα και στη φωνή άρχισαν να δημιουργούνται διαφορετικές ποιότητες. Κάθε υλικό καθορίζει την ποιότητα της κίνησης και της φωνής. Κατ' αυτό τον τρόπο δημιουργούνται διαφορετικοί χαρακτήρες με την ανεμελιά του αέρα, τον αισθησιασμό του νερού τη σκληρότητα του βράχου, τη βιαιότητα της φωτιάς.

Ακολούθησαν μικρές, αυτοσχέδιες σκηνές (σε ομάδες) όπου κάθε μικρός ρόλος περιείχε κάποιο στοιχείο της φύσης. Μέσα από τους διαλόγους ή και μόνο τις κινήσεις γινόταν αντιληπτή η αλληλεπίδραση, π.χ. ένας χαρακτήρας «φωτιά» φουντώνει όταν ζητά να εξυπηρετηθεί από έναν άλλο «αέρα» ο οποίος παραμένει αδιάφορος. Στην προσπάθειά μας να διατηρήσουμε μέσα μας την ποιότητα των στοιχείων, οι διάλογοι προέκυπταν χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια.

Μικρές θεατρικές σκηνές δημιουργόνταν αβίαστα.

Επίπεδα σωματικής έντασης

Επτά επίπεδα σωματικής έντασης, τα οποία, ποτέ δεν παίζονται αυτούσια στο θέατρο:

α) Κατατονικό catatonic

β) Καλιφόρνια (californian): . Θυμίζει το δικό μας «μάγκικο» ύφος.

γ) Ουδέτερο (neutral): οι μύες παράγουν έργο αλλά δεν είναι καθόλου σφιγμένοι.

δ) Εγρήγορση (alert): οι αντιδράσεις είναι πιο γρήγορες, σα να είμαστε βιαστικοί.

ε) Μελόδραμα (melodrama): οι αντιδράσεις μας είναι υπερβολικές. Θυμίζει τον τρόπο με τον οποίο παιζόταν παλιά το μελόδραμα.

στ) Πάθος (passionate-extreme): τα συναισθήματα είναι πολύ δυνατά, οι σωματικές αντιδράσεις υπερβολικές.

ζ) Τραγωδία (tragedy): όλοι οι μύες είναι υπερβολικά σφιγμένοι και τα νεύρα τεντωμένα, το σώμα βρίσκεται στη μεγαλύτερη δυνατή ένταση.

Status

Στις ασκήσεις κύρους (status games) υπάρχει η κλίμακα από το 1 ως το 20. Στο 20 βρίσκεται αυτός που διαθέτει φυσικό κύρος (π.χ. ένας υπουργός) και αντίθετα στο 1 κάποιος που δε διαθέτει καμία πυγμή ή αποφασιστικότητα (π.χ. ένας δουλοπρεπής υπάλληλος). Ρόλοι με διάφορα επίπεδα status.

Ενδιαφέρον είχε η εξής παραλλαγή με αντιστροφή του Status. Σε μία συνεδρίαση, παρίσταται ο διευθυντής, δύο υπάλληλοι και η καθαρίστρια, η οποία στην αρχή έχει το χαμηλότερο κύρος και στη δεύτερη δοκιμή έχει κύρος 20, όπως και ο διευθυντής. Περίεργες ανατρεπτικές καταστάσεις δημιουργούνται που ξεφεύγουν από στερεότυπα.

Ο Κώστας Φιλίππου αγκάλιασε το σώμα, το εμπιστεύτηκε, το δίδαξε να εκφράζεται και συνέβαλε στο να έρθει σε μικρό χρονικό διάστημα ο ένας πιο κοντά στον άλλο.

Στη δουλειά του S. Metz, ένα έντονο παιδαγωγικό υπόβαθρο αναδύθηκε όπως έγραψε η Γεωργία Κακούρου-Χρόνη: «Παλεύω να είμαι ο εαυτός μου. Δεν κάνω περιττά πράγματα, δεν βασανίζομαι με πρωτότυπες επινοήσεις, για να εντυπωσιάσω τους άλλους. Απλά αφήνομαι να είμαι εγώ. Δέχομαι να είμαι αυτός που είμαι, αποκτώ εμπιστοσύνη και επιχειρώ να αντιμετωπίζω τους άλλους. Εκμεταλλεύομαι τα λάθη μου, χτίζω πάνω σ' αυτά και δεν τα καταλογίζω ως αρνητικά βιώματα στην εμπειρία μου. Η άρση μεταλλάσσεται σε θέση». Ήταν εργαστήρια με έντονο το στοιχείο της άσκησης-εκπαίδευσης πάνω σε θεατρικές πρακτικές προσέγγισης ρόλου. Πέρα όμως από τις πρακτικές ασκήσεις το σημαντικό είναι να βλέπεις να χτίζεται η δουλειά βήμα –βήμα από το απλό στο σύνθετο από το μερικότερο στο γενικότερο.

Ένα είναι σίγουρο. Φεύγοντας ο εκπαιδευτικός από τέτοια εργαστήρια μπορεί να εφαρμόσει θεατρικές τεχνικές και να αξιοποιήσει πολλά στοιχεία στην τάξη ή την ομάδα του την επόμενη κιόλας μέρα ενώ ο καλλιτέχνης μπορεί να προσεγγίσει με άλλο μάτι το ρόλο του.

Το εργαστήρι :Το Μέτρο, ο Ρυθμός, και το Μέλος στα χορικά με Γιώργο Μπινιάρη, Σμαρώ Γρηγοριάδου και Νίκο Γκόβα

Το εργαστήρι που παρουσίασαν ο Γιώργος Μπινιάρης, η Σμαρώ Γρηγοριάδου και ο Νίκος Γκόβας είχε ως θέμα το Μέτρο, το Ρυθμό, και το Μέλος στα χορικά. Οι δάσκαλοι μας αποκάλυψαν στοιχεία από την αρχαία μετρική και πώς η βιωματική κατανόηση του μέτρου και του ρυθμού των χορικών μελών ρευστοποιώντας τον απρόσιτο και σκοτεινό αρχαίο ελληνικό λόγο, τον μετατρέπει σε ένα πρόσφορο υλικό θεατρικής σύνθεσης.

Από το βήμα της ισορροπίας στις δυναμικές εικόνες

Μετά τη γνωριμία των μελών της ομάδας δοκιμάζουμε μετά να περπατήσουμε με ασυνήθιστους τρόπους: καθημερινά, βιαστικά, στις φτέρνες, στις μύτες των ποδιών, σε "καρφιά", σε "μέλι", στο "νερό". Έτσι ξεφεύγουμε από τον καθημερινό μας εαυτό, και αρχίζει να σχηματίζεται ένας τύπος - ρόλος που εξωτερικεύεται.

Κινούμαστε στο χώρο αργά ή γρήγορα και ξαφνικά σταματάμε μ' ένα ηχητικό σήμα μένοντας ακίνητοι σχηματίζοντας μια εικόνα που παγώνει. Οι "θεατές" δίνουν τίτλο στην εικόνα π.χ. θρίαμβος, μηχανή, πανικός, δάσος κ.ά. και παρεμβαίνουν στη δράση προσθέτοντας ή αφαιρώντας ένα στοιχείο κίνησης ή έκφρασης. Μετά "χτίζουμε" μια ιστορία με έξι ακίνητες δυναμικές εικόνες. Κάθε ομάδα παρουσιάζει τις εικόνες της, ενώ οι υπόλοιποι προσπαθούν να μαντέψουν το θέμα και την εξέλιξη του. Τα σημαντικά στοιχεία αυτών των ασκήσεων είναι η αξιοποίηση του βήματος και της ισορροπίας, η σωματική επικοινωνία, η σαφήνεια στην κίνηση και τη δράση, η σωστή αξιοποίηση του χώρου και του χρόνου.

Το κείμενο, η αναπνοή και η φωνή

Η θεατρική ανάγνωση του χορικού ξεκινάει συλλαβιστά, αρχικά χωρίς έμφαση στο νόημα αλλά στα σύμφωνα και στα φωνήεντα, δηλαδή στον ήχο που παράγουν οι λέξεις. Η θεατρική ανάγνωση γίνεται στον κύκλο. Οι εμπυχωτές μας διδάσκουν βασικές ασκήσεις αναπνοής με το διάφραγμα. Ξαναανακαλύπτουμε ότι το σώμα του ανθρώπου είναι το πληρέστερο μουσικό όργανο με ηχεία και χροίες που αντιστοιχούν στα ξύλινα και χάλκινα πνευστά στα έγχορδα και στα κρουστά.

Από το μέτρο και το ρυθμό στη θεατρική σύνθεση

Ερχόμαστε σ' επαφή με το αρχαίο μέτρο με ποικίλους τρόπους: απαγγέλλοντάς το ουδέτερα στον ήχο ενός τυμπάνου, τραγουδώντας ή ψάλλοντάς το, περπατώντας ή χορεύοντάς το. Σε ποια αυθόρμητη κίνηση παραπέμπει τα σώματά μας;... Μετά δοκιμάζουμε ένα ρυθμικό παιχνίδι βασισμένο στον "ανάπαιστο" και τραγουδάμε ένα ηπειρώτικο τραγούδι, όπου το μέτρο του ανάπαιστου σώζεται απόφιο, "Δε μπορώ μανούλα μ' , δε μπορώ".

Επιμένουμε σε ρυθμικές ασκήσεις στον κύκλο, γιατί ο κύκλος από μόνος του είναι ένας αέναος ρυθμός. Όλα στη φύση ακολουθούν κυκλική διαδρομή και τα εμφανή φυσικά στοιχεία κινούνται σ' έναν τέλειο κύκλο: η ανατολή και η δύση του ήλιου, το φως και το σκοτάδι, το κύμα της θάλασσας, οι εποχές, η κίνηση των πλανητών, η γυναικεία γονιμότητα.

Αντικριστά επαναλαμβάνουμε την κίνηση του ζευγαριού μας με ακρίβεια σα να υπάρχει ανάμεσά μας ένας καθρέφτης. Κάθε ζευγάρι μιμείται στοιχεία της φύσης δηλ.: το νερό, τη φωτιά, τη γη, τον αέρα. Τα ζευγάρια συναντούν άλλα ζευγάρια, ώσπου δημιουργούνται δύο ημιχόρια. Ακούγεται ρυθμός από το τύμπανο και το ηπειρωτικό τραγούδι "Ζαλιάρικο". Στο κάθε ημιχόριο προβάλλει ένας ως κορυφαίος. Τότε ακούγεται πάλι ο λόγος του Σοφοκλή από το 1^ο στάσιμο. Έτσι ανακαλύπτουμε την μουσικότητα του λόγου, την αξία

του τόνου και του ρυθμού, τη σχέση του αρχαίου μέτρου με την δημοτική παράδοση και τη δύναμη του νεοελληνικού λόγου.

Την τελευταία μέρα σε τέσσερις ομάδες "ζωντανεύουμε" τα χορικά. Τα προσωπικά μας εργαλεία είναι το σώμα, η αναπνοή και η φωνή. Τα θεμέλια της δράσης είναι ο ρυθμός, το μέτρο και το βήμα. Πάνω σ' αυτά θα "χτιστεί" η έννοια του λόγου και η δράση. Τα εξωτερικά υλικά μας μπορεί να είναι καλάμια, κλαδιά, βότσαλα και ό,τι άλλο μας παρέχει γενναιόδωρα το φυσικό περιβάλλον.

Έξοδος

Η προετοιμασία κρύβει αγωνία, η συνεργασία γεννά μεγάλη χαρά και η παρουσίαση γίνεται την τελευταία μέρα, όπου επισκεπτόμαστε την ομάδα της Σταυρούλας Σιάμου και ανταλλάσσουμε εικόνες. Η κάθε ομάδα έχει το ρυθμό της, υπάρχει ένταση. Πρώτα εκείνοι μας εντυπωσιάζουν με τις έντονες εκφράσεις, τους ήχους και το λόγο που πηγάζουν απ' την χορευτική κίνηση. Στη συνέχεια η δική μας ομάδα με την ίδια λαχτάρα προσφοράς παρουσιάζει τα δύο χορικά στην μέση ενός μεγάλου προστατευτικού κύκλου, όπου οι άνθρωποι κρατιούνται χέρι χέρι.

Τέλος όλοι μαζί δημιουργούμε έναν τεράστιο κύκλο όπου κυλάνε από στόμα σε στόμα ευχές για τους συμπαίκτες μας και χαρά για όσα μάθαμε μέσα στην αρμονία της φύσης με την υπομονή και την αγάπη των δασκάλων μας.

Το εργαστήρι: Το σώμα ξυπνάει στο μαγεμένο δάσος με τη Σταυρούλα Σιάμου

(αναμεταδίδει η **Μαίρη Καλδή**)

Αν κάτι μαγικό συντελέστηκε στις Σπέτσες, πιστεύω πως ήταν ένα πέρασμα σε έναν άλλο κόσμο, όπου δεν έχουν σημασία οι τύποι και η προκαθορισμένη πραγματικότητα. Μακριά από τα πλήθη και τη βουή της πόλης, στη δροσιά του νησιού, τραβήξαμε το μονοπάτι που βγάζει σε μια όαση. Μέχρι το τέλος της βδομάδας είχαμε μεταμορφωθεί σε άλλα πλάσματα. Θα σας διαβάσω μερικά αποσπάσματα από το ημερολόγιο της ομάδας που γράφτηκε με τη βοήθεια της Μαρίνας Ανδρουσοπούλου, της Μαρίας Ελεφάντη και της Ματίνας Σκαμιώτη.

Μια ήπειρος αλλάζει κοσμογονικά

Σπέτσες, Κυριακή. Καθώς τα τζιτζίκια σιγοτραγουδούν κοιταζόμαστε ανιχνευτικά, όταν ξεκινά το παιχνίδι με τις ημερομηνίες: Η μια καθορίζει το χρόνο, η άλλη θυμάται πού βρισκόταν: "...1982...είμαι φοιτήτρια, ...1992...έχω μόλις χωρίσει,...2000...διδάσκω στο Γυμνάσιο". Ζωντανεύει ο κύκλος της γνωριμίας, σώμα και ψυχή έχουν ζεσταθεί, όταν η Σταυρούλα μας ζητάει να δείξουμε στους άλλους μια σημαντική ημερομηνία της ζωής μας με την κίνηση του σώματός μας.

Δευτέρα. Η κίνησή μας είναι το αποτέλεσμα μιας εσωτερικής αλλαγής- σα ν' αλλάζει κάτι βαθιά μέσα μας - σαν μια ήπειρος που υπόκειται σε κοσμογονικές αλλαγές καθώς η μια

τεκτονική πλάκα αγγίζει υπόγεια την άλλη. Σε κύκλο ιστορούμε κομμάτι κομμάτι την τραγωδία της Αντιγόνης, ώσπου να τοποθετηθούν όλες οι ψηφίδες του μύθου στη μνήμη της ομάδας.

Τρίτη. Όλα τα μέλη του σώματος μπαίνουν στο χορό. Περπατάμε, τρέχουμε, σκύβουμε, ορμάμε προς τα εμπρός, τρέχουμε προς τα πίσω άφοβα, στρίβουμε σε πολύπλοκες διαδρομές. Δεν "σκέφτομαι και μετά ενεργώ", αλλά ελαχιστοποιώ το χρόνο μεταξύ σκέψης και κίνησης.

Το βράδυ μας βρίσκει στο ακρογιάλι να πετάμε στη θάλασσα ένα βότσαλο μαζί με μια ευχή...

Αραιά σύννεφα στον ουρανό

Τετάρτη. Ο ένας ακουμπά τον άλλο σε ένα σημείο του σώματος δίνοντάς του το έναυσμα για να κινηθεί προς μια κατεύθυνση και μετά να επανέλθει. Σα να του μεταδίδει μια ανάσα με το απαλό άγγιγμα και μετακινείται όπως ένα σύννεφο..

Φτιάχνω αγκαλιά για να φωλιάσεις. Μετά εσύ για μένα.. Παρασυρόμαστε σε σχήματα. Δεν κλείνομαι στον εαυτό μου. Κοιτάζω γύρω μου. Ο ουρανός είναι γαλάζιος, τα σύννεφα αραιά. Ένα αραιό σύννεφο είμαι κι εγώ. Ο άλλος μου αλλάζει το σχήμα κι εγώ το ξανασηματίζω λίγο πιο πέρα.

Αιωνόβιες ελιές αποκαλύπτουν αποτρόπαια μυστικά

Πέμπτη-Παρασκευή. Τα αρχαία μυστικά του κήπου τα ψιθυρίζουν αιωνόβιες ελιές. Το κορμί μου ριζώνει στο χώμα κι εγώ ψιθυρίζω αχνά ένα μικρό κομμάτι της ιστορίας. Οι άλλοι δεν ξέρουν το μυστικό και τρέχουν από δέντρο σε δέντρο ανιχνεύοντας τα στοιχεία του μύθου. Τα μυστικά που γνωρίζω είναι τόσο αποτρόπαια που δεν μπορώ να τα φωνάξω. Μόνο ο αέρας κλέβει τις λέξεις που μου ξεφεύγουν από τα δόντια. Κάτι τρομερό έχει συμβεί.

Έρχεται ο εξάγγελος, τρέχει από δέντρο σε δέντρο με αγωνία, κρυφακούει τους ψιθύρους των δέντρων, μαζεύει τα αποτρόπαια μυστικά και τα ανακοινώνει με τρόμο σε όλους: " Η Αντιγόνη κρεμάστηκε. Η Ευρυδίκη αυτοκτόνησε. Ο Αίμωνας πέθανε. Η Ισμήνη έζησε. Ο Κρέων κατέρρευσε."

Κάθαρση

Πευκοβελόνες στα ρούχα, τα τζιτζίκια ψάλλουν μαζί μας. Ποτέ δεν υποψιαζόμουν ότι θα ανακαλύψω τόσα λεπτά σημεία κινούμενα στο σώμα μου το καθηλωμένο από τη βαρύτητα. Ο χώρος είναι μαγικός. Μια φεγγαρίσια ακρίδα μας πήρε από το χέρι και με αγάπη μας μετέτρεψε σε ηλεκτρισμένα πουλιά που πεταρίζουν στη δύση...

Β΄ Μέρος: 10-13 Αυγούστου 2003

Ψυχόγραμμα: οι βασικές αρχές του Jacob Moreno. Εργαστήριο με τον Eberhard Sheiffelle

(αναμεταδίδει η Μπέττυ Γιαννούλη)

Το δεύτερο μέρος της κατασκήνωσης ξεκίνησε με μια εισήγηση όπου ο εισηγητής μεταξύ άλλων αναφέρεται στο πώς ο Moreno, ιδρυτής του Θεάτρου του Αυθορμητισμού (Theatre of Spontaneity) στη Βιέννη το 1922, ανακαλύπτει μέσα από αυτό τη θεραπευτική δύναμη της δραματικής/ θεατρικής αναπαράστασης και γίνεται ιδρυτής του ψυχοδράματος. Το ενδιαφέρον του Moreno επικεντρώνεται στην εμπειρία της κάθαρσης του ηθοποιού, στην επίδραση που έχει ο ρόλος στον ίδιο τον ηθοποιό. Εφαρμόζει τη συγκεκριμένη τεχνική του ψυχοδράματος με ασθενείς σε νοσοκομεία. Χαρακτηρίζεται ως ο άνθρωπος που εισήγαγε τη χαρά και το γέλιο στην ψυχοθεραπεία (the man who brought joy and laughter into psychotherapy). Επικεντρώνεται στη μικρή ομάδα, όχι στο άτομο ή στη μάζα.

Το ψυχόδραμα στηρίζεται στην αναπαράσταση προσωπικών βιωμάτων, ιστοριών ή ακόμα και ονείρων μέσα από θεατρικές τεχνικές.

Οι βασικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται στο ψυχόδραμα είναι : αντιστροφή ρόλων, καθρέφτης, μονόλογος, προβολή στο μέλλον, παγίωση (concretization) Τα πέντε συστατικά στοιχεία του ψυχοδράματος: σκηνή, πρωταγωνιστής, σκηνοθέτης, βοηθητικό εγώ, κοινό/ ομάδα.

Τα στάδια που ακολουθήσαμε στο εργαστήριο αυτό ήταν :

α) Προθέρμανση (Παιχνίδια)

β) Κοινωνιομετρική μέθοδος για να επιλεγεί το θέμα που ενδιαφέρει τους περισσότερους.

γ) Αναπαράσταση της προσωπικής ιστορίας που επιλέξαμε με την παραπάνω μέθοδο

δ) Μοίρασμα (sharing). Σε κύκλο όλοι μιλούν για το πώς ένιωσαν. Δε γίνεται κριτική, καθένας μιλά για προσωπικές εμπειρίες σε σχέση με ότι διαδραματίστηκε.

Θέματα που θίχτηκαν:

Σχέση μάνας κόρης, ψυχολογικός καταναγκασμός από πατέρα σε παιδί, αναπαράσταση μιας κηδείας για απομυθοποίηση του φόβου του θανάτου.

Οι πρωταγωνιστές κατέθεσαν ότι ένιωσαν πραγματική ανακούφιση και βρήκαν λύσεις, το ίδιο και άλλα μέλη της ομάδας που ήταν τα βοηθητικά εγώ στην εξέλιξη της ιστορίας ή παρακολουθούσαν.

Επίλογος: μερικές σκέψεις για τη θεατρική κατασκήνωση

Απόσπασμα από επιστολή της Dorothy- Καθηγήτριας στο τμήμα θεάτρου και χορού στο πανεπιστήμιο Richmond-USA που συμμετείχε στη θεατρική κατασκήνωση.

«Για μένα τα οφέλη από αυτή την κατασκήνωση δεν περιλαμβάνουν απλά μια εντυπωσιακή παράταξη καινούργιων προσεγγίσεων και τεχνικών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην τάξη αλλά και κυρίως μια σημαντική τροφοδότηση της δημιουργικότητάς μου».

Η μαγεία του θεάτρου και η δύναμη που έχει να εισχωρεί στην καρδιά μας είναι δεδομένα. Όνειρό μας είναι να πετύχουμε, οι μαθητές μας να αντλήσουν αυτογνωσία, χαρά και δημιουργία από αυτή τη δύναμη.

Η θεατρική κατασκήνωση με τα εφόδια που μας έδωσε, μας βοήθησε να έρθουμε ένα βήμα πιο κοντά σ' αυτό το όνειρο.

III) Από τη θεωρία στην πράξη: Διεθνής Συνάντηση Πανεπιστημιακού Θεάτρου Ολυμπίας, Αρχαία Ολυμπία, Αύγουστος 2003

αναμεταδίδει η **Μαρία Φραγκή**¹

(Παρουσίαση στην ημερίδα «μπροστά στις νέες προκλήσεις», 18/10/2003)

Στην Ολυμπία, εδώ και τρία χρόνια πραγματοποιείται η Διεθνής Συνάντηση Πανεπιστημιακού Θεάτρου, που διοργανώνουν ο δήμος Αρχαίας Ολυμπίας, η νομαρχία Ηλείας και η ομάδα δημιουργών «Νεανικό Πλάνο» με την υποστήριξη του υπουργείου Πολιτισμού. Εδώ θα συναντήσει κανείς θιάσους που έρχονται από όλο τον κόσμο και παράλληλες εκδηλώσεις, όπως εργαστήρια, συνέδρια, συζητήσεις κ.λ.π. Άξονας της συνάντησης είναι η έρευνα και η τέχνη του θεάτρου στον πανεπιστημιακό χώρο.

Τα πρώτα χρόνια όλοι κινήθηκαν με διερευνητικό τρόπο. Έγιναν επαναλήψεις και έμειναν κενά, τα οποία, όμως, κάλυψε η πλούσια διάθεση και το μεράκι όλων. Η φετινή χρονιά επεφύλαξε την πιο ενδιαφέρουσα εκδοχή. Μεγαλύτερη και πλουσιότερη από κάθε προηγούμενη φορά, η φετινή **3^η Διεθνής Συνάντηση Πανεπιστημιακού Θεάτρου Ολυμπίας**, που πραγματοποιήθηκε από τις **17** ως τις **24 Αυγούστου** στην Αρχαία Ολυμπία και σε άλλες πόλεις του νομού Ηλείας, είχε το χαρακτήρα που πραγματικά αξίζει σε τέτοια διοργάνωση.

Από τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, **Κορέα, Ιράν, Λιθουανία, Μεξικό, Κόστα Ρίκα, Η.Π.Α, Ιταλία, Πολωνία, Γαλλία, Γερμανία, Βουλγαρία, Τουρκία, Κύπρο και Ελλάδα**, συναντήθηκαν νέοι σε μια μεγάλη γεμάτη από το νεανικό ενθουσιασμό και το πάθος αναζήτηση. Συνολικά πάνω από τριακόσιοι νέοι από είκοσι δύο πανεπιστήμια παρουσίασαν τη δουλειά τους.

Το τοπίο προσφέρεται: **θέατρο δάσους Δρούβα** στην Αρχαία Ολυμπία, **ακρόπολη αρχαίου Λεπρέου**, το **κάστρο Χλεμουσιού**, το **θέατρο δάσους Μαραθιάς**, το **ανοιχτό θέατρο Καβάσιλα**, την **Ι. Μ. Αγ. Ελεούσας**, το **Τραγανό**, το **Βασιλάκι**, σχολεία και πλατείες.

Κάνοντας έναν απολογισμό για τις θεατρικές παραστάσεις της 3ης Διεθνούς Συνάντησης, θα βρούμε θεματικό πλούτο και ποιότητα που ενθουσίασαν τους θεατές, Έλληνες και ξένους. Στη Συνάντηση συμμετείχαν με παραστάσεις τους οι:

- Θεατρική Ομάδα του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πατρών (ΕΛΛΑΔΑ) - **ΜΟΡΦΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ** (Σύνθεση κειμένων).

---

¹ * Η Μ.Φραγκή διδάσκει θέατρο και θεωρία θεάτρου στα Πανεπιστήμια Αθήνας και Πάτρας

- Θεατρικό Εργαστήρι Bald Theatre του Τμήματος Αγγλικής Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΕΛΛΑΔΑ)- **ΟΤΑΝ ΤΟ ΣΩΜΑ...** (σύνθεση κειμένων)
- Ανεξάρτητος θίασος Τσιριτσάντσουλες (ΕΛΛΑΔΑ) - Σύνθεση: **ΚΥΚΛΩΠΑΣ** και **ΣΑΤΥΡΟΙ-ΙΧΝΕΥΤΕΣ**.
- Ανεξάρτητο Επαγγελματικό Θέατρο Alavam και Αυτόνομο Πανεπιστήμιο Benemerita της Πουέμπλα (ΜΕΞΙΚΟ) - **«Δεν κινούμαι, δε φωνάζω, δεν έχω φωνή»**
- Θεατρικό Εργαστήρι του Πανεπιστημίου της Κύπρου (ΚΥΠΡΟΣ) - **ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΓΛΥΚΙΑΣ ΧΩΡΑΣ ΚΥΠΡΟΥ**, του Λεόντιου Μαχαιρά και **ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΟΥ ΓΙΟΦΥΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ**
- Πανεπιστημιακό Θέατρο του Πανεπιστημίου της Κόστα Ρίκα (ΚΟΣΤΑ ΡΙΚΑ)- **Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΠΟΥ ΕΠΕΣΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ**
- Θεατρική Ακαδημία του Βρόκλαβ (ΠΟΛΩΝΙΑ)- **ASINARIA**, του Πλαύτου
- Θεατρικό Εργαστήρι Studentina της Σόφιας (ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ)- **ΓΕΦΥΡΕΣ** του Άνγκελ Βάγκενσταϊν.
- Εργαστήρι Δημιουργικής Έρευνας IACE του Πανεπιστημίου του Μπάφαλο (ΗΠΑ), **ΜΠΑΝΙΕΡΑ ΓΙΑ ΠΟΥΛΙΑ** του Λέναρντ Μέλφι
- Θεατρική Ομάδα του Ινστιτούτου Εφαρμοσμένων Επιστημών της Λυών (ΓΑΛΛΙΑ), **Η ΤΡΙΚΥΜΙΑ**, του Σαίξπηρ.
- Θεατρική Ομάδα του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΛΛΑΔΑ) - **ΘΕΩΡΙΑ ΜΟΥ...ΑΜΑΡΤΙΑ ΜΟΥ**, (Σύνθεση κειμένων με θέμα τη γυναίκα)
- Θεατρική Ομάδα Τ.Ε.Α.Π.Η. του Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΛΛΑΔΑ)-**Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΑΙΔΗΣ ΟΘΕΛΛΟΣ**, του Ηλία Λάγιου

Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων, παρουσιάστηκαν επίσης δυο performances από τους Carsten Wilhelm και Mitsiko Tsubaki από το Πανεπιστήμιο της Λειψίας και λειτούργησαν πέντε θεατρικά εργαστήρια, όπου δίδαξαν οι σκηνοθέτες και καθηγητές θεάτρου:

Μίροσλαβ Κότσουρ: Η ουσία της υποκριτικής: Πρακτική διερεύνηση.

Κάρλο Φορμιγκόνι: Από την αφήγηση στην αναπαράσταση.

Μιγκέλ Γκαρσία Ορτάζ: Το θεατρικό παιχνίδι: Στοχασμός στο βίωμα.

Άννα Λάζου: Το διονυσιακό στοιχείο στο χορό και στο θέατρο.

Μπιλ Ράιχμπλουμ: Τραγουδώντας με το σώμα.

Το 5ο Παγκόσμιο Συνέδριο της Διεθνούς Ένωσης Πανεπιστημιακού Θεάτρου

Παράλληλα, διεξήχθη στην Ολυμπία το **5ο Παγκόσμιο Συνέδριο της Διεθνούς Ένωσης Πανεπιστημιακού Θεάτρου (ΑΙΤΥ)** με τη συμμετοχή διακεκριμένων καθηγητών κυρίως από πανεπιστημιακά ιδρύματα.

Η σύγκλιση των ερευνητών στα κεντρικά ζητήματα που είχε θέσει το συνέδριο, ήταν εντυπωσιακή. Από την Αργεντινή ως την Αυστραλία, από το Βέλγιο ως την Κόστα Ρίκα και το Περού, από την Πολωνία μέχρι τη Χιλή και το Χόνγκ Κονγκ, πρόβαλλαν τα ίδια αιτήματα σχετικά με τις θεατρικές σπουδές. Πρώτα απ' όλα, διαπιστώθηκε η **συρρίκνωση «παγκοσμίως» των ανθρωπιστικών σπουδών και ιδιαίτερα της μελέτης των τεχνών** σε δυσανάλογο βαθμό. Έπειτα, διαπιστώθηκε η ανάγκη να χρηματοδοτηθούν πιο ουσιαστικά οι θεατρικές έρευνες από τα κράτη, μέσω των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων τους. Ένα άλλο νευραλγικό σημείο των θεατρικών σπουδών διαφαίνεται ότι είναι η προβληματική εσωστρέφεια των «θεωρητικών» έναντι των «πρακτικών» του θεάτρου. Εδώ, από πολλούς εισηγητές κάθε προέλευσης φάνηκε να ενισχύεται η πρόταση για σφαιρικότερη μελέτη του αντικειμένου και διάλογο μεταξύ των υποτιθέμενων αντιπάλων. Κεντρικό ζήτημα φάνηκε να είναι και η διεθνιστική μορφή της τέχνης του θεάτρου, το χτίσιμο διαπολιτισμικών γεφυριών και η κοινή τάση να ανταλλάξουμε στοιχεία σε μια γλώσσα που δεν ανήκει σε κανέναν, αλλά προσφέρεται για τη συνεννόηση όλων. Τέλος, ήταν ιδιαίτερη η έμφαση που δόθηκε στην παιδευτική αξία του θεάτρου, στη λειτουργικότητά του σε ζητήματα αγωγής ή παρέμβασης για κοινωνικά προβλήματα. Δεν παρελείφθησαν, ασφαλώς, και τρέχοντα θέματα, όπως το θέατρο και οι νέες τεχνολογίες, οι παραδοσιακές μορφές στην υπηρεσία του σύγχρονου θεάτρου κ.λ.π. Ειδικά θέματα όπως είναι η μελέτη των προαισθητικών μορφών θεάτρου και η μεταφυσική διάσταση της τέχνης αυτής, απασχολούν πολλούς ερευνητές κυρίως από λατινοαμερικανικές χώρες. Ενδιαφέρον αρχίζουν να αποκτούν ξανά οι θεατρικές παρεμβάσεις με πολιτικούς και κοινωνικούς στόχους από ομάδες ακτιβιστών αλλά και η μελέτη της δράσης παλιότερων τέτοιων χώρων.

Σε μια τέτοια συνάντηση είναι κρίμα που η αντιπροσώπευση των Ελλήνων ερευνητών ήταν πενιχρή ενώ από τα ελληνικά τμήματα θεατρικών σπουδών δεν υπήρξε ούτε ένας εισηγητής. Τα τελευταία χρόνια, έχουν γίνει τουλάχιστον τρεις διεθνείς συναντήσεις με αντικείμενο τα προβλήματα των θεατρικών σπουδών σήμερα και αυτό φανερώνει ότι ζυμώνονται εξελίξεις που οι ελληνικές «ευημερίες» αγνοούν.

Όπως φαίνεται από το εύρος των δραστηριοτήτων και όπως αποδείχθηκε από το υψηλό επίπεδο των παραστάσεων, η 3η Διεθνής Συνάντηση Πανεπιστημιακού Θεάτρου Ολυμπίας διεξήχθη με ιδιαίτερα μεγάλη επιτυχία και έθεσε τις βάσεις για να προχωρήσει με πολύ μεγαλύτερα βήματα στο μέλλον. Προϋπόθεση, όμως, γι' αυτό αποτελεί η ουσιαστική στήριξη της τόσο από οικονομικούς παράγοντες, όσο και από κεντρικούς φορείς, δηλ. τα πανεπιστήμια, τα καλλιτεχνικά τμήματα και ιδιαίτερα τα υπουργεία Πολιτισμού και Παιδείας.

**IV) Η θεατρική αγωγή στο ολοήμερο σχολείο:
εμπειρία από την εφαρμογή το 2002-2003)
Παρουσιάζει η Φρόσω Παλάσκα**

(Παρουσίαση στην ημερίδα για το θέατρο στην εκπαίδευση «μπροστά στις νέες προκλήσεις», 18/10/2003)

ΟΛΟΗΜΕΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

- Λειτουργεί πιλοτικά από το 1997
- Φέτος περιλαμβάνει 2.600 Δημοτικά Σχολεία
- Ωράριο λειτουργίας 12.50 – 16.00
- Διδάσκονται: γλώσσα, μαθηματικά (ενισχυτική διδασκαλία), πληροφορική, αγγλικά, θεατρική αγωγή, εικαστικά, χορός, μουσική, αθλητισμός.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

- Διδάσκεται 2 ώρες την εβδομάδα σε κάθε τμήμα προαιρετικά.

- Το πρόγραμμα περιλαμβάνει:

Ασκήσεις αναπνοής, χαλάρωσης και συγκέντρωσης

Θεατρικό αυτοσχεδιασμό

Δραματοποίηση

Εργαστήριο γραφής.

Εργαστήριο κατασκευών

Επισκέψεις σε θέατρα.

Θεατρικό αναλόγιο

Προετοιμασία θεατρικής παράστασης.

Από την περσινή σχολική χρονιά με την εισαγωγή των «ειδικοτήτων» (θεατρολόγων, μουσικών, καθηγητών αγγλικών, πληροφορικής, εικαστικών και φυσικής αγωγής) στα Ολοήμερα Δημοτικά Σχολεία, διευρύνθηκαν και εμπλουτίστηκαν τα προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης των μικρών μαθητών, δίνοντάς τους την ευκαιρία να επιλέξουν και να παρακολουθήσουν τις δραστηριότητες που τους ενδιαφέρουν.

Το Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο είναι ένας θεσμός που έχει τεθεί σε εφαρμογή από το 1997 και λειτουργεί φέτος σε 2.600 σχολεία σε όλη την Ελλάδα. Το ωράριο είναι από τη 1 παρά δέκα έως τις 4 το απόγευμα, χωρίζεται σε τέσσερις διδακτικές ώρες των 35', ένα 25λεπτο διάλειμμα -κατά το οποίο τα παιδιά γευματίζουν- και δύο δεκάλεπτα διαλείμματα.

Η συμμετοχή των μαθητών είναι προαιρετική και το πρόγραμμα περιλαμβάνει προετοιμασία-ενισχυτική διδασκαλία στη γλώσσα και τα μαθηματικά, μαθήματα πληροφορικής καθώς και επιλεγόμενες δραστηριότητες, όπως θεατρική αγωγή, εικαστικά, χορό, μουσική και αθλητισμό.

Ο σκοπός του Ολοήμερου σχολείου είναι διττός, αφενός κοινωνικός, -καθώς είναι πλέον σύνηθες να εργάζονται και οι δύο γονείς έως τις 4 το απόγευμα- και αφετέρου εκπαιδευτικός, καλύπτοντας ανάγκες και τομείς ενδιαφερόντων για τους οποίους ως τώρα οι μαθητές απευθύνονταν σε φροντιστήρια και άλλους ιδιωτικούς φορείς.

Η θεατρική αγωγή διδάσκεται 2 ώρες την εβδομάδα προαιρετικά σε κάθε τμήμα ολοήμερου. Η ίδια η φύση της την κάνει να μην κατατάσσεται στα «μαθήματα» (με τη στενή έννοια της λέξης) αλλά στις ώρες δημιουργικής έκφρασης, εκτόνωσης και χαλάρωσης, που τόσο έλειπαν ως τώρα από το ωρολόγιο πρόγραμμα, ειδικότερα κατά τις μεσημεριανές ώρες λειτουργίας του ολοήμερου σχολείου, που τα παιδιά έχουν ήδη διανύσει 5 ή 6 διδακτικές ώρες.

Γι' αυτό και από την πρώτη μέρα που μπήκαμε οι θεατρολόγοι στο σχολείο γίναμε δεκτοί με ενθουσιασμό κυρίως από τους μαθητές μας, για τους περισσότερους από τους οποίους το θέατρο ήταν ένας καινούριος συναρπαστικός κόσμος προς εξερεύνηση και τους γονείς τους που ξαφνιάστηκαν ευχάριστα γιατί το δημόσιο σχολείο εμπλουτίζεται με δραστηριότητες που ως τώρα ήταν προνόμιο των ιδιωτικών. Επίσης οι δάσκαλοι και οι διευθυντές μας καλωσόρισαν και μας βοήθησαν να μπούμε στο νέο για μας κλίμα του δημοτικού σχολείου, καθώς ήταν η πρώτη φορά που θεατρολόγοι απασχολούνταν στην πρωτοβάθμια δημόσια εκπαίδευση. Να σημειώσουμε εδώ ότι είχε προηγηθεί το πιλοτικό πρόγραμμα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς «Θεατρολόγοι στα Σχολεία» που αφορούσε γυμνάσια, στα οποία δούλεψαν θεατρολόγοι.

Η θεατρική αγωγή στο δημοτικό σχολείο στοχεύει στη διαμόρφωση πολύπλευρων προσωπικοτήτων σε διανοητικό, ψυχικό και αισθητικό επίπεδο. Σύμφωνα με τη σχετική εγκύκλιο του Υπουργείου Παιδείας που ήρθε στα σχολεία μας: «Το Θέατρο ως αυτοτελές μάθημα στο πρόγραμμα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, έρχεται να βοηθήσει στην ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και να συμβάλει στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας των μαθητών.»

Τα παιδιά χρησιμοποιούν τη φαντασία τους, εξωτερικεύουν τα συναισθήματά τους και τις σκέψεις τους χωρίς να βαθμολογούνται ή να αξιολογούνται, αποκτούν αυτογνωσία γνωρίζοντας καλύτερα το σώμα τους και τις δυνατότητές του, αποκτούν αισθητική καλλιέργεια, κοινωνικοποιούνται και κάνουν πράξη τον αλληλοσεβασμό συνεργαζόμενα σε ομάδες, μαθαίνουν να είναι καλοί θεατές και τους δίνεται η δυνατότητα να νιώσουν τη χαρά της συμμετοχής σε μια συλλογική καλλιτεχνική δημιουργία. Ταυτόχρονα διασκεδάζουν και εκτονώνονται. Επίσης εξοικειώνονται με μία μορφή τέχνης που αποτελεί ξεχωριστή στάση ζωής και προσφέρει εκφραστικές και δημιουργικές διεξόδους στο σύγχρονο άνθρωπο, σε μια εποχή που ο ελεύθερος χρόνος είναι λίγος και η προσωπική έκφραση και δημιουργία θεωρούνται περιττή πολυτέλεια -αν και είναι γνωστό πόσο στενά συνδέονται με την ψυχική μας υγεία-.

Το πρόγραμμα σπουδών της θεατρικής αγωγή περιλαμβάνει:

- **Ασκήσεις αναπνοής, χαλάρωσης και συγκέντρωσης**

Τα παιδιά μετά από μια κουραστική και γεμάτη ένταση ημέρα, χαλαρώνουν το σώμα τους και αυτοσυγκεντρώνονται.

- **Θεατρικό αυτοσχεδιασμό.**

Παντομίμα, χορογραφία, μονόλογος και σκετς εναλλάσσονται ανάλογα με τις δυνατότητες και τις επιθυμίες της ομάδας.

- **Δραματοποίηση.**

Παίζουν σκηνές από παραμύθια, ιστορικά γεγονότα, «ζωντανεύουν» ποιήματα, παροιμίες, προσωπικά τους βιώματα...

- **Εργαστήριο γραφής.**

Γράφουν μόνοι τους ή σε ομάδες το δικό τους θεατρικό έργο, μαθαίνοντας με τη βοήθεια του θεατρολόγου τα βασικά γνωρίσματα του δραματικού κειμένου, όπως ο διάλογος, η δράση, οι χαρακτήρες...

- **Εργαστήριο κατασκευών.**

Φτιάχνουν με πρόχειρα υλικά τα αντικείμενα που θα τους χρησιμεύσουν στη διάρκεια του μαθήματος ή της παράστασης, όπως: αυτοσχέδια σκηνικά, κοστούμια, μάσκες, κούκλες, προγράμματα, προσκλήσεις...

- **Επισκέψεις σε θέατρα.**

Παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων και γνωριμία με το θεατρικό χώρο.

- **Θεατρικό αναλόγιο.**

Ανάγνωση σκηνών που οι ίδιοι οι μαθητές έχουν επιλέξει και προετοιμάσει μόνοι τους ή σε ομάδες.

- **Θεατρική παράσταση.**

Συνήθως στο τέλος της σχολικής χρονιάς και ανάλογα με την ηλικία και τη δυναμική της κάθε ομάδας παρουσιάζουν ένα διασκευασμένο παιδικό θεατρικό έργο ή το δικό τους προσωπικό δημιούργημα που προέκυψε μέσα από το εργαστήριο δημιουργικής γραφής. Είναι το επισφράγισμα των προσπαθειών ολόκληρης της χρονιάς που το μοιραζόμαστε με τους γονείς και τους συμμαθητές, αλλά και μία από τις ωραιότερες σχολικές αναμνήσεις.

Είναι φανερό ότι είναι πολύ δύσκολο να χωρέσουμε όλα τα παραπάνω σε δύο διδακτικές ώρες των 35 λεπτών την εβδομάδα, όταν μάλιστα τα περισσότερα τμήματα έχουν γύρω στα 30 παιδιά. Αντιστοιχεί λίγο περισσότερο από 1 λεπτό στον κάθε μαθητή ή περίπου ένα 5λεπτο στην κάθε ομάδα. Επίσης πολλά σχολεία στερούνται υλικοτεχνικής υποδομής, κάποια πιο παλιάς κατασκευής δεν έχουν ούτε θεατρική σκηνή ούτε αίθουσα εκδηλώσεων, οπότε καλούμαστε κατά τη διάρκεια του διαλείμματος να μεταμορφώσουμε την αίθουσα διδασκαλίας σε θέατρο.

Ελπίζουμε με την πάροδο των χρόνων και τη συνέχιση του θεσμού του ολοήμερου σχολείου τα προβλήματα αυτά να λυθούν. Σ' αυτό μπορεί να βοηθήσει και το ποσό των 3.000 ευρώ που αντιστοιχεί σε κάθε ολοήμερο σχολείο και μπορεί να χρησιμεύσει για αγορά υλικών όπως μοκέτα, χαρτόνια, χρώματα, αλλά και για ηχητική κάλυψη, φωτισμούς...

Σίγουρα υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης του ολοήμερου σχολείου, αλλά θεωρούμε ότι έγινε ένα σημαντικό πρώτο βήμα ώστε το θέατρο να μπει επίσημα πλέον ως - επιλεγόμενο έστω- μάθημα στο σχολείο, τα παιδιά να το γνωρίσουν από αυτή την τρυφερή ηλικία, να αποκτήσουν μια εξοικείωση μαζί του, να το αγαπήσουν και να ασχοληθούν και μελλοντικά με το θέατρο είτε ως θεατές, είτε στα πλαίσια κάποιας ερασιτεχνικής ομάδας στον ελεύθερο χρόνο τους, είτε -γιατί όχι- ως επαγγελματίες.

Επιπλέον, εμείς οι θεατρολόγοι είμαστε ιδιαίτερος χαρούμενοι που μας δόθηκε η ευκαιρία να μοιραστούμε με τους μικρούς μας μαθητές τις δικές μας γνώσεις και την αγάπη μας για το θέατρο σε συνδυασμό με τη δική τους ζωντάνια, ενεργητικότητα και τον ενθουσιασμό με τον οποίο υποδέχτηκαν το καινούριο αυτό «μάθημα».

Φρόσω Παλάσκα,

Αθήνα 18/10/2003